Protopopul Reghinului, Ariton M. Popa
Biobibliografie

ANA TODEA
Biblioteca Judeţeană Mureş

Abstract

Ariton M. Popa, the Archpriest of Reghin. Biobibliography

During the inter-war period, the archpriest Ariton M. Popa became one of the most important public figures of the socio-cultural life from Reghin.

This study, dedicated to him, is divided into two parts; the first one is a brief biography, that points the most important moments of his life; the second part, is a selective bibliography that contains a list of the papers the archpriest wrote during his activity and also a list of references, that means books and articles having as subject his life and activity.

Keywords: *Ariton M. Popa, archpriest, biobibliography, Reghin, Greek-Catholic Church.*

Preotul greco-catolic, protopopul, prelatul papal, publicistul, cărturarul, omul politic Ariton M. Popa, s-a născut la 15 aprilie 1871, în localitatea Tăuni, judeţul Alba, din părinţii Grigore şi Pelaghia Popa, o familie de plugari înstăriţi.[1]

Studiile primare şi gimnaziale le-a făcut la Gimnaziul greco-catolic din Blaj (clasele I-VIII, 1883-1891), absolvind cu calificativul „eminent." A avut, între profesori, pe viitorul istoric şi membru al Academiei Române, dr. Augustin Bunea. Mărturiseşte că, aflându-se în apropierea şi înrâurirea lui, „*mă punea lângă dânsul la masă ca acolo la lumina lampei să cetim împreună.*" Apoi, s-a înscris la Facultatea de Teologie a Universităţii din Budapesta, pe care a frecventat-o între anii 1891-1895.[2]

[1] Traian Bosoancă, ***Mureşenii şi Marea Unire***, Târgu-Mureş, Editura Ardealul, 2000, p. 177-179.

[2] Grigore Ploeşteanu, ***Ariton Popa***, în ***Reghinul Cultural***, vol. II, coord. dr. Grigore Ploeşteanu şi Marin Şara Reghin, 1990, p. 209.

BDD-A19398 © 2008 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:22 UTC)

S-a căsătorit la Blaj, cu Aurelia, şi a fost hirotonisit la 15 noiembrie 1896 de mitropolitul Victor Mihalyi de Apşa.[3] La 25 aprilie 1897 a fost numit cooperator parohial în Bucium-Şasa, judeţul Alba, iar prin decretul nr. 4760 din 5 septembrie 1899, este numit administrator parohial. Din ianuarie până în mai 1897 a activat şi ca învăţător în Biia şi doi ani în Bucium-Şasa.[4] Între anii 1898-1905, a îndeplinit şi funcţia de director executiv al Băncii „Detunata." La Bucium-Şasa, i-a urmat la conducerea săracei parohii de mineri lui Iosif Ciura, bunicul scriitorului Alexandru Ciura, şi l-a precedat pe scriitorul Ion Agârbiceanu.

Ctitoreşte cele dintâi biblioteci poporale în Biia, Tăuni şi Bucium-Şasa. Înfiinţează aici **Reuniunea de femei**, un cor şi organizează cu tinerimea locală numeroase reprezentaţii teatrale şi serate culturale. Membru al **Reuniunii învăţătorilor români**, membru al **ASTREI**, a fost ales în comitetul cercual al Despărţământului Abrud-Cîmpeni (1901), încredinţându-i-se funcţia de casier. În această calitate, a contribuit la organizarea cu succes a adunării generale a **Societăţii pentru crearea unui fond de teatru român de la Abrud**, din 22-23 iulie 1900, şi a recrutat membri ajutători pe seama Societăţii.

A colaborat la ***Foaia scolastică*** (Blaj), unde îi apare studiul (traducere) ***Starea scolastică prezentă în Statele Unite nord americane*** (1899). În aceeaşi perioadă, a publicat în periodicele ***Gazeta Transilvaniei***, ***Unirea***, ***Libertatea***, ***Păstorul sufletesc***. A efectuat mai multe traduceri de lucrări cu conţinut bisericesc, între care ***Catolicismul în America de Nord***, ***Preotul legii nouă*** (după ***Memoriale vitae sacerdotalis***, de Cl. Arvisenet), ***Oratoria sacră*** de J. Kudorn, ***Isus Hristos*** de Berthe şi ***Manual de adorare a sf. Euharistii*** de Tesniére (traduceri din limba maghiară).[5]

La 26 decembrie 1905, va fi numit protopop greco-catolic în Reghin. Instalat la Reghin, la începutul anului 1906, devine unul din principalii animatori ai vieţii culturale şi naţionale româneşti din acest oraş.[6] A fost cel mai vrednic urmaş al „luceafărului" redeşteptării naţionale, al marelui Petru Maior, a cărui ctitorie a păzit-o şi dezvoltat-o printr-o pastoraţie duhovnicească şi luptă românească de peste 40 de ani.[7] Înfiinţează, în 1913,

[3] Maria Dan, ***Protopopul Ariton M. Popa***, Târgu-Mureş, s.n., 2006, p. 72.
[4] ***Ibidem***.
[5] Grigore Ploeşteanu, ***op. cit.***, p. 209-210.
[6] ***Ibidem***.
[7] Traian Bosoancă, ***op. cit.***, p. 178.

BDD-A19398 © 2008 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:22 UTC)

Reuniunea meseriaşilor români din Reghin, cu scopul de a împiedica deznaţionalizarea elementului muncitor românesc. Susţine **Societatea pentru crearea unui fond de teatru român**; înfiinţează **Reuniunea mariană a femeilor** din localitate; s-a afirmat ca militant al Partidului Naţional Român. A fost membru fondator al **Despărţământului Reghin al ASTREI** şi apoi ales vicepreşedinte. Într-o perioadă în care „Legea Apponyi" atenta la existenţa învăţământului românesc, desfăşoară o „*muncă uriaşă pentru asigurarea şcoalei*," controlează şi îndrumă şcolile elementare, le cercetează anual, participă la examenele de sfârşit de an. Se ocupă îndeosebi de Şcoala românească greco-catolică din Reghin. Participă la activităţile **Reuniunii învăţătorilor români**, prin şezători culturale, susţinând comunicări: „Sărbătorile băbeşti," Caşva, 22 mai 1910; „Lipsa şi folosul şcolii," Petelea, 16 octombrie 1910; „Să iubim ce-i al nostru, îmbrăţişând şi meseriile şi negoţul," Solovăstru, 13 noiembrie 1910; „Foloasele unirii bisericii pentru neam," Urisiu de Jos, 28 noiembrie 1910; „Despre tovărăşii," Teleac, 19 decembrie 1910; „Câteva rele în popor," Mura Mare, 20 decembrie 1910; „Ce să cetim şi cum să ne îmbrăcăm," Petelea, 19 ianuarie 1911; „Ce să cetim şi cum să ne îmbrăcăm" şi „O reprivire peste trecutul neamului nostru din punct de vedere bisericesc," Suseni, 5 martie 1911; „Mijloace pentru promovarea educaţiunii," Reghin, 23 noiembrie 1911.[8]

A susţinut expuneri în diferite localităţi mureşene, utilizând aparatul de proiecţie („Skioptikon"). În 1911 a vorbit la Topliţa despre „Cooperativele săteşti." A întreţinut legături cu publicaţii şi intelectuali din vechea Românie, primind corespondenţe de la redacţia ziarului ***Neamul Românesc*** (Vălenii de Munte), de la profesorul P. Popovici, directorul şcolii din Piatra Neamţ. Apare între corespondenţii ***Revistei teatrale*** (1913).[9]

După intrarea în războiul pentru întregirea unităţii naţional-statale, Ariton M. Popa a fost deportat şi internat la Fertörákos (judeţul Sopron, Ungaria), între 6 septembrie 1916 şi 12 iunie 1917, cu alţi cărturari români, care au luptat pentru întregirea neamului. Reîntors la Reghin, luptă pentru unirea Transilvaniei cu România; participă la adunările de constituire a Consiliului (Senatului) naţional român judeţean Mureş-Turda din 5 noiembrie 1918, fiind ales secretar judeţean. Redactează

[8] ***Ibidem***, p. 178.

[9] Grigore Ploeşteanu, ***op. cit.***, p. 211.

BDD-A19398 © 2008 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:22 UTC)

însufleţitorul apel către Fraţii Români, prin care se vestea că „*soarele libertăţii naţionale a răsărit în urmă şi pentru noi Românii din Ardeal şi Ţara Ungurească...*”[10] Prezidează şedinţele C.N.R. local, participă la adunările populare din Milăşel şi Băla; a participat la Alba Iulia, ca delegat de drept, reprezentând Protopopiatul greco-catolic Reghin.[11] După Unire, a continuat să activeze pe plan cultural, ecleziastic şi politic. Reales vicepreşedinte al **Despărţământului Reghin al ASTREI**, reorganizat la 19 februarie 1923, susţine numeroase expuneri cu caracter instructiv-educativ: „Necesitatea şcolii şi a meseriilor,” Lueriu, 1923, „Despre meserii,” Suseni, 1924, „Ideea unităţii în dezvoltarea ei istorică la români,” Reghin, 1924, „Necesitatea cultului sufletesc,” Petelea, 1924, „Sfaturi morale de îndreptare,” Orşova, 1925, „Ideea unirii la poporul român,” Habic, 1925, „Tăria cărţilor bune,” Beica română, azi Beica de Sus, 1925, „Sfaturi morale de îndreptare,” Filpişu Mare, 1925.[12]

Pe plan politic, a activat în cadrul Partidului Naţional, apoi al Partidului Naţional Ţărănesc, fiind ales unul din cei doi vicepreşedinţi ai organizaţiei judeţene, iar din 1933 este preşedinte de onoare al organizaţiei orăşeneşti Reghin. Deşi candidatura sa a întâmpinat rezistenţă, a fost ales deputat în Parlamentul României (1928-1931).

A avut preocupări de istorie locală, a punctat în ***Mica monografie a Reghinului*** (1931) momente din trecutul românilor din acest oraş. A colaborat la gazeta ***Semănătorul***, redactată în anii 1925-1930 de fiul său, Enea Popa.[13]

Ca preţuire a activităţii sale, în anul 1923 a primit medalia comemorativă a „Încoronării.” În acelaşi an, a fost înălţat la rangul de canonic onorar, numit „Camerier de onoare în haine paunazzo” de către Sfinţia Sa, preafericitul părinte Papa Pius IX.[14]

A fost catehet la Liceul de Stat din Reghin (1919-1940), predând religia catolică. De asemenea, a fost numit membru titular la Eforia şcolii de ucenici din Reghin (iunie 1939).[15]

---

[10] ***Ibidem***.
[11] Traian Bosoancă, ***op. cit.***, p. 180.
[12] ***Ibidem***.
[13] Grigore Ploeşteanu, ***op. cit.***, p. 212.
[14] Maria Dan, ***op. cit.***, p. 114.
[15] Traian Bosoancă, ***op. cit.***, p. 180.

BDD-A19398 © 2008 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:22 UTC)

Pe linie ecleziastică s-a preocupat de soarta bisericilor din protopopiatul său, restaurând sau construind noi biserici. Astfel, a participat la sfinţirea bisericii din Şerbeni (octombrie 1925), Breaza (noiembrie 1926), Solovăstru (1926), Chiheru de Sus (noiembrie 1931). Pentru şcolile Blajului a donat 2.000 lei, în vederea construirii unui nou institut şi internat. Veneratul Ordinariat Arhidicezan l-a numit în comitetul pentru organizarea pelerinajului la Roma, între membrii clerului. La 15 noiembrie 1936, distinsul protopop, care împlinise cu acea ocazie 40 ani de preoţie şi 30 de protopopie, a fost sărbătorit printr-o impresionantă manifestare.[16]

S-a stins din viaţă la 14 aprilie 1946 şi a fost înmormântat în cimitirul din Reghin, în mijlocul comunităţii pe care a deservit-o cu devotament vreme de patru decenii.[17]

* * *

Bibliografie selectivă:
Lucrări publicate:

- *Un adio*. În: ***Libertatea***, nr. 5, 28 ian./10 febr., 1906.
- *La masă cu dr. Augustin Bunea*. În: ***Prinos memoriei regretatului canonic dr. Augustin Bunea***/Compus şi închinat de redacţia revistei culturale ***Răvaşul*** din Cluj, Cluj, 1910, p. 42.

Referinţe:

Cărţi

- Arhivele Naţionale Direcţia Judeţeană Mureş, ***Fond Protopopiatul greco-catolic Reghin***, dosarele 130-135.
- ***Şematismul clerului Arhidiecezei mitropolitane greco-catolice române de Alba Iulia şi Făgăraş***, Blaj, 1900, p. 514, 753; 1911, p. 73; 1923, p. 55, 57, 84; 1929, p. 50, 52; 1932, p. 146; 1937, p. 47, 48, 76; 1938, p. 123, 145.
- ***Contribuţia preoţimei române din Ardeal la războiul pentru întregirea neamului (1916-1919)***/Dr. Sebastian Stanca, Cluj, Institutul de Arte Grafice, Editura şi Librăria „Cartea Românească" S. A., 1925, p. 112.
- ***Momente din viaţa Bisericii Unite în ultimii zece ani (1918-1928)***/Ioan Georgescu, Bucureşti, Editura „Cultura naţională," 1929, p. 5-6.
- ***George Pop de Băseşti. 60 de ani din luptele naţionale ale românilor transilvăneni***/Ioan Georgescu, Oradea, s.n., 1935, p. 137-138.
- ***Sub stindardul „Astrei": două decenii de activitate culturală în Despărţământul Reghin: 1919-1939***/Vasile Netea; cu o prefaţă de prof. dr. Iuliu Haţieganu, Reghin, Editura „Astra" Despărţământul Reghin, [1939], 79 p.
- ***Román kultúrélet a magyar Erdélyben***/Pusztai-Popovits József, Pécs, Pécsi Irodalmi és Könyvnyomdai Részvénytársaság, 1942, p. 60. (Colecţia ***A Pécsi M. Kir. Erzsébet-Tudományegyetem Kisebbségi Intézetének kiadványai***, XV).
- ***Marea Unire dela 1 decembrie 1918***, Bucureşti, Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „Dacia Traiană," 1943, p. 53-54. (Colecţia ***Biblioteca Despărţământului Bucureşti al Asociaţiunii „Astra"***).
- ***Doi Protopopi din Nord***/Vasile Netea. În: ***Pentru Transilvania***, II, ***Pământul şi oamenii***, Bucureşti, s.n., 1945, p. 181-182.
- ***O zi din istoria Transilvaniei - 1 Decembrie 1918***/Vasile Netea, Bucureşti, Editura Albatros, 1970, p. 62, 119, 121.

[16] ***Ibidem***, p. 180-181.

[17] Grigore Ploeşteanu, ***op. cit.***, p. 212.

BDD-A19398 © 2008 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:22 UTC)

- ***Contribuţii mureşene la Marea Unire din 1918***/Ioan Silviu Nistor, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1981, p. 29, 38-41, 43, 45-47, 56-57, 66, 68, 70, 115-116, 123, 125, 127, 133, 144-146, 151-152, 165-166, 172-173, 176, 180-181, 183-184, 186, 191, 199, 204-205, 211-214, 223-227, 229, 237, 241-242, 244, 263.
- ***1918 la Români. Documentele Unirii***, vol. 7, p. 130-132, 166, 345, 441-442, 466-467, 474; vol. 9, p. 8, 10-12; vol. 10, p. 22, 174.
- ***Politica statului ungar faţă de biserica românească din Transilvania în perioada dualismului (1867-1918)***/Pr. Mircea Păcurariu, Sibiu, s.n., 1986.
- ***Ariton Popa***/Grigore Ploeşteanu. În: ***Reghinul cultural: studii şi articole***, vol. 2, coord. dr. Grigore Ploeşteanu şi Marin Şara, Reghin, Biblioteca Orăşenească Reghin, 1990, p. 209-212.
- ***Societatea meseriaşilor din Reghin. Rolul ei în răspândirea culturii***/Szabo Mihai. În: ***Reghinul cultural. Studii şi articole***, vol. 2, coord. dr. Grigore Ploeşteanu şi Marin Şara, Reghin, Biblioteca Orăşenească Reghin, 1990.
- ***Contribuţia preoţimii mureşene la realizarea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918***. În: ***Marisia***, XXV, Târgu-Mureş, 1996, p. 305, 308, 315.
- ***Alexandru Ceuşeanu. Studii şi comunicări***, Reghin, s.n., 1999, p. 37, 42-45, 48.
- ***Astra reghineană: 125 de ani de la înfiinţare***/Volum îngrijit de prof. Marin Şara, prefaţă de prof. univ. dr. Grigore Ploeşteanu, Reghin, Biblioteca Municipală „Petru Maior" Reghin, 1999, 180 p. (Colecţia ***Pagini reghinene***).
- ***Intelectualitatea română din Transilvania în veacul al XVIII-lea***/Remus Câmpeanu, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1999.
- ***Mărturii prin vreme. Douăzeci de ani de viaţă culturală pe Mureşul de Sus (1920-1940)***/Melinte Şerban, Târgu-Mureş, 1999, p. 39-75.
- ***125 de ani de la înfiinţarea Despărţământului Reghin al Astrei***/Marin Şara. În: ***Astra Reghineană***, Reghin, Biblioteca Municipală „Petru Maior" Reghin, 1999, p. 37.
- ***Reghinul şi Marea Unire***/Ioan Marinescu. În: ***Reghinul cultural***, vol. IV, coord. dr. Grigore Ploeşteanu şi Marin Şara, Reghin, Biblioteca Orăşenească Reghin, 1999, p. 115.
- ***Reînvierea Astrei***/Melinte Şerban. În: ***Astra Reghineană***, Reghin, Biblioteca Municipală „Petru Maior" Reghin, 1999, p. 113-114.
- ***Mureşenii şi Marea Unire***/Traian Bosoancă, Târgu-Mureş, Editura Ardealul, 2000, p. 177-183 (Colecţia ***Biblioteca de istorie***).
- ***Despărţământul Reghin al Astrei. Documente. 1874-1940***/Culegere alcătuită de Liviu Boar, Reghin, Biblioteca Municipală „Petru Maior," 2001.
- ***Săcalu de Pădure: un cuib de istorie şi viaţă românească***/Romulus Sever Todea, lucrare monografică îngrijită, prefaţată şi completată de Ilie Şandru, Bucureşti, Editura A.P.P., 2001, p. 30.
- ***Catacombe şi lumini. Viaţa şi activitatea pr. Ioan Roşca în timpul persecuţiei Bisericii Greco-Catolice***/Anton Rus, Aura German, Blaj, Editura „Buna Vestire," 2003, 189 p.
- ***De la Blaj la Alba Iulia: articole politice***/Valeriu Branişte, ediţia a 2-a îngrijită de Valeria Căliman şi Maria Elena Simionescu, Timişoara, Editura de Vest, 2003, 376 p.
- ***Protopopul Ariton M. Popa***/Maria Dan, Târgu-Mureş, Casa de Editură Mureş, 2006, 159 p. (***Caiete mureşene***, 19).

Studii şi articole

- ***Ariton Popa***/Dr. Grigore Ploeşteanu. În ***Steaua roşie***, 35, nr. 292 (9 decembrie 1984), p. 3.
- ***Ariton Popa internat la Sopron (1916-1918)***/Grigore Ploeşteanu. În: ***Gazeta Reghinului***, 2, nr. 5 (oct. 1991), p. 3.
- ***Scrisorile lui G. Maior şi Ştefan C. Pop***. În: ***Gazeta Reghinului***, 2, nr. 5 (oct. 1991), p. 3.
- ***Ariton Popa - omul politic***/Grigore Ploeşteanu. În: ***Gazeta Reghinului***, 3, nr. 3 (apr. 1992).
- ***Pro memoria: Ariton Popa 125 de ani de la naştere - 50 de ani de la moarte***/Cozma Florian. În: ***Opinia reghineană***, 3, nr. 56 (22-28 apr. 1996), p. 2.
- ***O carte despre Protopopul Ariton Popa***/I.S.M. În: ***24 ore mureşene***, 15, nr. 3381 (27-29 ianuarie 2007), p. 1.
- ***O personalitate de seamă a Reghinului - Ariton Popa***/Marin Şara. În: ***Cuvântul liber***, 19, nr. 32 (16 februarie 2007), p. 8.
- ***Prezentare de carte***/Cosmina Oprea. În: ***24 ore mureşene***, an 15, nr. 3537 (6 septembrie 2007), p. 3.
- ***„Protopopul Ariton M. Popa."*** [Lansare de carte]/Marin Şara. În: ***Cuvântul liber*** 19, nr. 16 (25 ianuarie 2007), p. 1.

BDD-A19398 © 2008 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:22 UTC)